

Frihet, jämlikhet, broderskap. : Föredrag.

Boberg, Carl,

53 E a Br. 1909

National Library
of Sweden

BOBERG, CARE-GUSTAF

Work 2

Sv. Svand.

Polit.

Sv.

(81?)

1909

Kungl. biblioteket

0 0000 000003530

1909.

Polit
So
(Br)
o

**Frihet
Jämlikhet
Broderskap**

Föredrag

af

Carl Boberg

STOCKHOLM
SANNINGSVITTNETS FÖRLAGSEXPEDITION

Früher
Jämlikheit
Brotgetreide

Förderung

Carl Robert

VERLAG
KUNST- UND WISSENSCHAFTS-VERLAG

Frihet

Jämlikhet

Broderskap

Föredrag

af

Carl Boberg

STOCKHOLM
SANNINGSVITNETS FÖRLAGSEXPEDITION

Frihet
Jämlikhet
Bröderskap

Fördrag

Carl Robert

STOCKHOLM

TRYCKT HOS P. A. PALMERS EFTR., 1909.

Denna lilla skrift utgör ett s. k. "politiskt föredrag", som förf. för kort tid sedan höll i Jönköping. Sedan referat däröfver influtit i flera tidningar och det sålunda blef mer eller mindre känt i landet, har från flera håll, så i norr som söder, ingått förfrågan, om det komme ut i broschyrform samt uppmaning därtill. Och som flera rekvirerat 100-tals exemplar, om det blefve tryckt som broschyr, har jag tillmötesgått denna önskan.

Föredraget innehåller intet märkligt — blott litet sundt förnuft, som nog icke kan förnekas af den, som själf har den goda varan i behåll och icke fantiserat bort sig.

Döm själf, ärade läsare. Och sedan du läst och dömt, låt det gå vidare, om du finner det mödan värdt.

Det finns godt om folk, som är allt för mycket fångadt i frasen och hvilkas åsikter hänga på vädrets vingar. En låt från ett annat positiv än det, som vefvas å den vanliga karusellen, kan icke skada detta folk.

Stockholm i mars 1909.

Författaren.

Som skuggan följer kroppen, så har fattigdomen följt rikedomerna här i världen. Därför har en författare kallat fattigdomen "rikedomens skugga." Denna "ojämnhet", om vi så må kalla den, uppenbarar sig redan i själfva naturen. Den ena platsen på jorden är rik och bördig, den andra är fattig och mager. Det är skillnad på Gosen och Sahara. Ett berg, rikt på metaller, har större värde än ett berg, som saknar sådana. Det är skillnad på världens fiskrikaste sjö och Döda hafvet.

Själftva luftstreckets eller klimatets medför en skillnad. Det är lättare att odla jorden och att frambringa värdefulla skördar i södra Frankrike än i vårt Norrland.

Under människosläktets långa vandring och utveckling ha naturligtvis de bästa platserna först blifvit uppsökta och befolkade. Som nomaderna uppsökte det bästa betet för sina hjordar, så ha folken sökt de bästa platserna på jorden till sina

boningsorter. Från början odlades nog jorden ganska litet. Folkstammarnes tillväxt och den stigande upplysningen framfödde behof och insikt härom. Men då en folkstam eller en mindre koloni på en plats arbetat upp jorden och börjat tillvarataga dess alster, odlat, planterat, hägnat, byggt o. s. v., så ha där ofta kommit andra inkräktare, eröfrare, som med våld velat göra sig till herrar öfver de förras egendom. Om då dessa icke förmått att försvara sig, så ha de antingen blifvit fördrifna, gjorda till slafvar eller utrotats, d. v. s. dödats. Hvem täljer alla strider, som stått i dessa fall, och alla de våldshandlingar, som de starkare begått mot de svagare! Det är en lång dyster historia, som ligger bakom de moderna rättssamhällena. Under ständiga strider ha de vuxit fram ur barbariets mörker och våld. Deras rötter hafva blodats och vattnats af tusen grymmr strider. Men våra rättsanordningar, våra lagar, domare, polisen = den inre skyddsvakten — militären eller arméerna = den yttre skyddsvakten — tullväsendet och hela raden af samhällenas styresmän och tjänare samt alla institutioner, som stå ibland oss såsom ordningens, rättens och civilisationens fyrbåkar och förmedlare, — allt har sin upprinnelse, förklaring och gestaltning från det förflutnas strider, erfarenheter och behof.

Men ha vi då kommit därhän, att dessa strider om mitt och ditt lugnat af, så att det råder ro och frid på jorden? Nej, ännu stormar det stora folkhafvet ganska allvarligt. Dess böljor bullra i alla länder. — Men striden har tagit en annan form, den rör sig på ett annat plan och föres med andra vapen, hvilket allt vittnar om, att världen gått mycket framåt.

Såsom en allmän sanning, som endast af den rena okunnigheten kan motsägas, kunna vi ju framhålla, att både det andliga och det ekonomiska tillståndet i hela den civiliserade världen är bättre och ljusare nu, än det varit förr. Kunskapens ljus lyser högre, rikare och vidare. Aldrig har den allmänna bildningen varit mer utbredd än nu. Våra bostäder, klädedräkter och vår dagliga föda äro af bättre beskaffenhet än förr. Låt vara, att det råder ojämnhet på detta område. Äfven för de armaste är det dock bättre ställdt, än det var för blott tjugo å trettio år sedan. Sjukvården, fattigvården och fångvårdsväsendet ha förbättrats. Kommunikationernas utveckling har gjort det lätt för oss att komma äfven till aflägsnare orter relativt både fort och billigt. Klasskillnaden har utjämnats betydligt. Arbetarnes representanter och universitetets, böndernas, adelns och börsens sitta i stadsfullmäktige, kommittéer och parlament sida vid sida.

Tjänarinnan är ofta lika fin som fröken eller frun, och vissa af arbetarnes förtroendemän kläda sig som grefvar och baroner.

Med den stigande allmänbildningen försvinner mer och mer de gamla ståndsskrankorna. Själfva kungarne och härskarne vinna på att bli demokratiska, d. v. s. att stiga ned och röra sig bland folkets massa. Allt detta är ju goda tidens tecken, som oförtydligt visa, att själfva *människovärdet* stiger och aktas högre än förr, under det att gamla anor, ståndsprivilegier och högfärdsståt, härledande sig af rang och arf, sjunka i kurs.

Men trots det utjämnande arbete, som utförts i dessa nämnda afseenden, återstår ännu mycket att utjämna. Därom vittnar våra dagars sociala strid, som stundom antar en ganska bitter karaktär. Är än denna strid icke så rå och våldsam som *förr*, den är i alla fall ofta tillräckligt både rå och hård, och många äro de, som lida af dess yttringar ganska mycket. Vi må också betänka, att sinne och nerver blifvit icke litet förfinade under utvecklingens lopp, hvarför vi erfara lidandet på ett annat sätt än forntidens mindre kultiverade folk gjorde. Med den stigande upplysningen förändligas så att säga kvalen. Lidandet blir icke blott ett yttre utan fastmer ett *inre*.

Därför har nutidens sociala strid många lidanden, såsom oro, räddhåga, förbittring, miss-

tröstan, hopplöshet och dysterhet med sig. Mer än en är gripen af inre nöd och förtviflan öfver ställningen.

Om striden än kommer att skapa en större lycka för dem som lefva, då "frihet, jämlikhet och broderskap" förverkligats på ett bättre sätt än nu i tiden — ett är säkert: många af dem, som nu krossas och bli grus på vägen under den framrullande stridsvagnen, hvori lyckoguden föres, ha ingen anledning att rosa tiden. Djupa suckar som i Egypten höras också här och där.

Största delen af jordens strider härleda sig icke allenast från olika *intressen* utan äfven — och detta i ganska omfattande grad — af brist på förstånd eller *missförstånd*. Synnerligen är detta fallet med en stor del andliga och sociala strider.

Låt oss närmare skärskåda detta. T. ex. ordet *frihet*, uttrycket för en af lifvets högsta förmåner — hvad innebär det? Kan det innebära, att en hvar erhåller en obegränsad rättighet att göra hvad han vill, d. v. s. allt, som faller honom in? — Nej, det vore ju att vända upp och ned på all ordning, och att införa det rena godtycket, anarkien, vanvettet. Så har det en gång varit i det ursprungliga barbariet, hvarifrån vi genom årtusendens kamp och utveckling kommit till det, som nu är. I ett sådant tillstånd

härskas de starka och de svaga förtryckas, ty de starka våga göra det de vilja, de svaga frukta, förtryckas och bli offer och martyrer.

Det parti, som i våra dagar och bland oss mest talar om och säger sig kämpa för frihet, det *socialdemokratiska* — har det mer frihet att gifva den enskilde, än vårt lagbundna samhälle kan och vill skänka? Nej, visst icke. De lagar eller beslut, som utfärdas inom detta parti, måste åtlydas, eljest blir där strax hot och inskridande — och inte alltid så lenhändt — från deras sida, som ha makten. Men partiets stora flertal underkastar sig detta tvång och böjer sig i lydnad för beslutet i den tron, att det hela skall gagnas däraf. Men så göra ju vi andra inför samhällets lagar och beslut. Är vår frihet då mindre? Är samhället mer godtyckligt och despotiskt än den socialistiska regeringen inom sitt område är det? Visst icke. Hvad är då skillnaden?

För öfrigt: måste icke såsom skalden Stagnelius uttrycker det, "friheten att begära" i många fall mötas af "tvånget att försaka." Är det icke väl att stranden sätter en gräns för hafvet? Att brandsprutan dämpar lågans frihet? Att låsar, bommar och polis skydda vår egendom för tjuvarnes frihet? Aldrig kommer på jorden ett samhälle att bestå, där friheten ej är begränsad. Den måste vara det. — Men mången enskild,

som har stor frihet, använder den så, att det leder — i sina följder — till stort tvång. Må ej samhället själf genom sitt makthafvande flertal handla på det sättet. Faran är icke så långt borta.

Och *jämlikhet*. Hvar finnes den, därest vi utsträcka och pressa ordet öfver dess förståndiga mening? Om vi gå till fullkomlighetens värld, himlen, så finns icke ens där jämlikhet, ty *Gud* är där öfver alla, och änglar och andar få underordna sig honom och — hvarandra. Stjärnorna äro icke jämlika. Den ena stjärnan öfvergår den andra i storlek och klarhet. Månen och jorden få låna ljus af solen. Träden i skogen äro icke lika. Det ena skjuter upp högre och kraftigare än det andra. Själftva böljorna på hafvet blifva, ehuru de drifvas af samma vind, olika. Det kan uppstå stora, väldiga böljor, som verka som jättar i förhållande till de andra.

Finnes det jämlikhet i människornas kroppsväxt, hud- och hårfärg, begåfning, styrka, ålder och dyl.? Nej. I sjukdom och hälsa? Nej.

Det har alltid funnits och kommer alltid att finnas s. k. *sekulärmänniskor*. — En af dessa snillen eller utomordentliga begåfningar väger upp hundra och tusen andra. Rafael dog vid 37 års ålder. Hur många moderna målare får man kasta i vågen för att väga upp honom? Hur många

krigare för att väga upp Napoleon? Hur många filosofer för att väga upp Plato? Hur många predikanter för att väga upp Luther? Hur många statsmän för att väga upp Bismark?

Benjamin Franklin var sin fars 15:de barn. Efter honom föddes två döttrar. — Hvarför står denne Benjamin ensam i historien? Och hvarför äro öfver hufvud taget icke syskon, födda af samma föräldrar, lika?

Nå, säger någon, det är icke fråga om jämlikhet i *begåfning*. I hvad då? I *inkomster* kanske? Men inkomsterna boro af duglighet, begåfning, arbete. Äro då alla lika dugliga, lika driftiga och arbetsamma? Nej. Somligas duglighet är så stor, att, då de gå bort, deras platser icke kunna fyllas af tre, fyra eller fem andra. Ja, en och annan är så ovanlig, att han icke kan ersättas med hundra andra. Skall en sådan då nöja sig med lika inkomst och villkor som en odåga? Råder det jämlikhet bland socialisterna i detta fall? Visst icke. Och det *kommer* heller aldrig att göra det. —

I tidningen *Brand*, som redigeras af Hinke Bergegren, beskrifves den luxuösa inredningen af styrelse- och tjänstemannarummen i *Folkets hus*. Det heter därpå: "När vi stå där och skåda ned på gatan, tränger sig tanken på oss: hvad säga våra arbetslösa kamrater om all denna öfverflödiga

lyx? Stackars arbetare, som genom uppoffringar underhålla dessa våningar och deras invånare — arbetarne, som nu själfva få gå och både frysa och svälta, sedda öfver axeln af sina egna tjänareherrar.“

Se där jämlikheten i praktisk belysning! Så tar den sig ut bland dem, som mest orda därom.

Om den socialistiska staten skulle komma till stånd, om all privat egendom förstatligades och alla enskilda finge sin tjänst och aflöning af det offentliga, tror någon, att det blefve mer jämlikhet då? “Ja, det är klart”, svara de tanklösa och sangviniska. Nej. Det blefve minst lika stor stor skillnad på öfver- och underordnade då som nu och lika stor skillnad på aflöningar. Mutor, underslef och bedrägerier skulle förekomma då som nu. Synd, elände och brott skulle icke aftaga. Lättja, dryckenskap och otukt icke heller. Ty människonaturen skulle icke förändras med en dylik ekonomisk kupp eller omkastning.

Icke ens *strejker* skulle utebli. Hvad hindrade de lägst aflönade — och sådana *måste* ju finnas äfven i socialiststaten, ty alla kunna väl icke blifva statsråd, generaldirektörer och högre funktionärer — att slå sig tillsammans och inställa arbetet d. v. s. strejka för högre lön. Om statens finanser då vore uttömda, hvilket vi kunna vara ganska visisa på, hvad skulle de styrande göra?

Säga: "Godt folk, ni måste arbeta flitigare och spara mer, ty vi ha inte en sjö att hämta medel ur. Det blir icke mer än vi arbeta fram ur jord, haf och berg, samt det vi förmå att försälja af våra produkter." Men det vore ju samma tal som "kapitalisterna", till hvilka räknas alla arbetsgifvare, nu föra. Tvi, det blefve då ett elände!

Nå, myndigheterna kunde ju *tinga* dem att arbeta. Hvarmed? Med polis, militär. Men polisen är icke nu omtyckt, och militären vill man ha bort. Skulle sådant stå kvar? Jo, förvisso, om något alls skall stå kvar. — Men polisen och den lägre militären kunde händelsevis stå på "folkets", d. v. s. de minst aflönades sida och neka att inskrida. Hvad skulle den socialistiska regeringen då göra? Böja sig för krafven och bevilja förhöjningen. Men hvarifrån skulle medel tagas därtill? Den utländska krediten vore måhända alldeles slut och statskassan tom. Antagligen blefve det att lägga på skatt här och där samt öka tullsatserna mer och mer, tills allt vore färdigt att störta ihop för en grundlig revolutions kraft.

Hvart ginge då friheten? Åt botten — och jämlikheten finge gå efter för att se, hvart den tagit vägen.

Men äro icke frihet och jämlikhet kristliga begrepp eller principer, som stå i samband med,

att vi ha en Gud, som är allas vår fader, en frälsare, som är allas vår broder, en tro, en väg, en himmel, ett gemensamt ovanskligt hopp? frågar någon. Jo, visserligen. Men denna frihet och jämlikhet är i första hand en *inre*, som gäller vår ställning till Gud, och hvilken, naturligtvis, som dagen ur solen, måste växa fram ur vår upplysning, kärlek och gemenskap med fadern och hans son. Men hur vilja socialisterna framskapa frihet och jämlikhet? Genom att tvinga tusenden in i sina organisationer samt genom att omkasta de ekonomiska förhållandena. Gud tro de icke på, hans namn kasta de bort som en gammal skylt; Kristus, hans gärning och offer för oss likaså. Då är ju själfva den djupa, inre grundvalen för principerna frihet och jämlikhet upprifven, och det blir blott en rörelse på ytan, ett ekonomiskt krig, som visserligen kan bli allvarligt nog, men som saknar den verkligt ideella kraften och meningen. Människan lämnas utan Gud i världen och utan hopp för evigheten. Kan hon än få någon ekonomisk fördel, snart måste hon gå den väg, där ingen vänder åter, och evigheten ligger mörk och oupplyst framför henne. — Tidens stjärnor slockna. Männe icke mången, som ryckts med i dessa bittra strider och lärt sig att hata i stället för att älska, att tvifla i stället för att tro, skall känna ändens

odödlighetstörst på sistone samt sucka vid upptäckten af sin kortsynthet och sina ytliga beräkningar? Profeten såg längst, då han blundade. Männe icke andarne skola se klarast, då stoftets ögon slutit sig i dödens blind?

Vi böra äfven nämna några ord om *broderskap*. Hvari har detta sin djupa och enda sanna grund? Jo, i faderskapet. Hafva vi icke alla en fader, nämligen Gud, som skapat oss? Medvetandet om, att vi äro utgångna från Gud och af honom bestämda att här på jorden fostras för att finna och fatta honom samt att i trons och kärlekens gemenskap med honom vinna det rike, som han i härlighet beredt oss — detta medvetande är den rätta jordmån, hvarur det verkliga broderskapets tankar och känslor växa upp och bära frukt i samlifvet. Detta begrepp om broderskapet har Jesus lärt. För detta har han gått i döden.

Men stryker man bort Guds och Jesu namn från programmet samt rycker upp broderskapets rötter från denna heliga jordmån, görande människan blott till ett högre djur, hvars behof äro endast materiella, och hvars ande är lik fänadens, som ingen vet, hvart han går — ja, då må man skrifva "broderskap" med jättebokstäfver tusen gånger på fanor och standar samt tala och sjunga därom; när det gäller, brister allt sönder som

spindelväf. I det rätta profvets stund skall all denna konstgjorda sammanlödning gå i sär, och hela organisationen falla sönder som det gyllene belätet, som stod på lurfötter, föll i Nebukadnezars dröm.

Den fara, som socialismen har med sig, är i sanning större, beträffande folkens verkliga frihet och sällhet, än många göra sig en föreställning om. De lättrogna och kritiklösa bländas och ryckas lätt med, då de gyllene framtidsloftena kastas i luften som stjärnskott och raketer, där den lifliga agitationen går fram. Att vi alla skola få det lika, så att ingen längre är fattig och ingen rik, låter ju vackert synnerligen för den fattige. Men topphugg skogen, så att alla träd bli lika, och iakttag en tid därefter, hvad du vunnit därpå. Du gör nog icke om det experimentet. Den late och oduglige bör tagas måttligt och med förståndig kritik under armarna. Allra minst bör han hjälpas på det sättet, att de dugliga och flitiga med våld böjas ned till hans likar.

Gif akt på statkarlen, som arbetar för herrgårdens räkning, och den mannen, som arbetar på sin egen lilla torfva! Det är olika fart och intresse i deras arbete. Blir statens arbete nu utfördt billigare än den enskildes? Nej, tvärtom, det blir alltid dyrare. (Se på Rindöaffärerna och

riksdagsbygget.) Skola socialisterna kunna ändra detta? Omöjligen. Nej, ju fler tjänstemän ju fler anspråk, ju högre skatter ju mer strid och intriger om befordringar och makt. Intet utvecklar mer energien och det praktiska förståndet än arbete utfördt för *egen* räkning med egen vinst eller förlust i utsikt. Det lär folk att beräkna och hushålla.

Blir det mer och rikare *malm* i våra berg, växer *skogen* fortare, förökas *fisken* i våra sjöar och haf, komma åkrarne att kräfvä mindre arbete och gifva ymnigare *skörd*, skall vår ställning som *industriidkande* land få mindre konkurrens och lättare och mer gifvande *handel* på världsmarknaden, om vårt land blir ett socialistrike? Nej, visst icke. Komma våra själsförmögenheter att skjuta ny fart, våra kroppskrafter att tilltaga, vår karaktär och moraliska känsla att bli bättre, sedan vi brutit med Gud och all historisk ordning för att bli ämbetsmän eller dagsverkare i socialiststaten? Den, som kan tro det, bör icke ha svårt för att tro, att äfven strömmarne komma att ändra sig, så att de gå *uppför* bergen under torra somrar, samt att vi få fria sommarvillor på Mars och elektriska lufttåg, som på statens bekostnad föra oss dit och därifrån, så ofta vi vilja. Ty *skall* man drömma och fantisera, kan man ju

göra det med besked. Det kostar lika mycket eller lika litet.

Men nej, det kostar verkligen något att hängifva sig åt osunda svärmerier och opraktiska drömmar. Det fingo hundratusental af korsfarartågans anhängare erfara. Efter grymma strider, umbäranden och svält, lågo deras förvittrade ben här och där, fjärran från deras hem. Hvad var resultatet af all deras hänförelse och deras tusen strapatser? Efteråt se vi tydligt, att hela denna rörelse var osund och missriktad. Att de enskilde trodde på, att segern skulle uppväga allt lidande och all strid var visserligen en god sporre och kraft för deras deltagande i kampen om Kristi graf. Men de trampade den lefvande Kristi bud under sina fötter och fingo erfara sanningen af hans ord: "De som taga till svärd, skola genom svärd förgås."

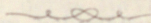
Huru gick det med de drömmar och förhoppningar, som ledde till franska revolutionens strider och blodbad? Som vissna löf flögo de bort för verklighetens frostiga vind. Den som — om än blott ytligt — läst den allmänna historien, vet väl, att falska förhoppningar blommat och vissnat många gånger bland jordens folk och stammar, och att många stora rörelser gått ruinerande som jordskalf genom nationerna. Så kan också socialismen föra till en omstörtning,

om den icke i tid stäffas och ledes in i en sund strömfåra. Vi få icke underskatta dess kraft eller leka med dess eld. Se vi icke klart framför oss, huru dess ledande män nekat att gå in som medlemmar i en borgerlig regering, äfven om denna regering blir liberal-radikal? Hvarför? Jo därför, att äfven det liberal-radikala partiet vill bygga på det beståendes grund och icke alldeles omstörta allt. En socialistisk regering betyder sålunda revolution, republik, privategenomens uppgående i staten, kyrkans afskaffande och all religionsundervisnings död.

Månne vårt folk i allmänhet *förstår* detta? Knappast. Ty då skulle reaktionen mot denna rörelse blifva allvarligare och kraftigare.

Vi sade, att socialismen skall falla, som det gyllne belätet föll i Nebukadnezars dröm. Detta är vår djupa och lefvande öfvertygelse, ty socialismen uppbäres enbart af materialistiska åskådningar och står sålunda på lerböter. Men besinnom dock, hvad tid det tog och hvilka blodiga strider och omhvälfningar det innebar, innan de världsriken, hvilkas afbild det åsyftade belätet var, gått under. Så kan en socialistisk stormbölja komma att gå öfver oss med allvarlig förödelse af vår frihet och vårt samhällslugn, om vi icke i tid bereda oss att möta den samt bygga kraftiga fördämningar i läremot.

Sof icke, Sveriges folk! Ty ångern kommer
att slå sin klo i ditt bröst, när du en gång
vaknar och med smärta ser, hvad som gått för-
loradt under sömnen.

Price 20 öre

With illustrations by hand 100 or 200
of the original artist

Pris 20 öre

Vid rekvisition af minst 100 ex. lämnas
33 $\frac{1}{3}$ procents rabatt.

